

Miquel Àngel Pradilla Cardona (Tarragona)

La deriva estandarditzadora valenciana.
Del secessionisme rupturista a l'aïllacionisme
particularista

1 Introducció¹

Amb la publicació, el 1969, de *Conflicte lingüístic valencià*, R. L. Ninyoles ens llegava un text fonamental a l'hora d'encarar una interpretació rigorosa de la cerimònia de despropòsits que la societat valenciana ha hagut de suportar el darrer terç de segle. Aquest eminent sociòleg, situant el tema en la dinàmica conflictiva que sol generar tot contacte de llengües, denuncia el fet que la dicotomia d'elements oposats *valencià–català* és un subterfugi, una cortina de fum encobridora de la veritable confrontació entre *valencià* i *castellà*. La idea, tanmateix, no era nova: el mateix Joan Fuster, un dels personatges centrals d'aquesta tragicomèdia, ja l'havia explicitada en diversos papers a primeries dels seixanta. D'aleshores ençà, la immensa bibliografia que el tema ha suscitat ha emplenat moltes pàgines.

El secessionisme lingüístic valencià, en un context sociolingüístic marcat per la interposició –estructural i social– del castellà i amb preocupants símptomes de substitució lingüística, es manifesta com un fenomen que *problematitza* el conreu formal de la llengua i n'entrebanca la normalització. Fóra ingenu, doncs, abordar aquest tema des de la vessant estrictament lingüísticofilològica. Fins i tot les consideracions sociolingüístiques es mostren insuficients.² Ens trobem davant d'un litigi políticossal –disfressat de

1 L'embrió d'aquest text fou presentat el 1999 al 16è Col·loqui Germano-Català de Bochum, sota l'epígraf “El secessionisme lingüístic valencià al tombant de segle”. Durant aquest interval de temps, qui signa aquests papers ha anat desenvolupant i actualitzant les reflexions sobre el tema en qüestió en diversos articles que s'han aplegat en el llibre *El laberint valencià* (Benicarló: Onada Edicions, 2004). El capítol que el lector té a les mans és deutor dels diversos treballs de la publicació esmentada.

2 Davant de la unanimitat que mostra la comunitat científica en relació amb el caràcter unitari de la llengua parlada “de Salses a Guardamar i de Fraga a Maó”, sembla paradoxal la pervivència d'actituds contràries. Sens dubte, el fracàs en l'establiment d'allò que L. V. Aracil (1982: 129–130) anomena una “unitat sociolingüística” ha estat clau en el debat que ens ocupa. L'absència d'un espai comunicatiu comú que afavorisca la transdialectalització, la pervivència –i el foment– dels prejudicis lingüístics, etc. en un con-

fals debat filològic— on les estratègies ideològiques acaben condicionant qualsevol posicionament.

La complexitat de la qüestió és tal que resultaria pretensions per la meua part voler sintetitzar en un article d'aquestes característiques tot el que s'ha dit al respecte. S'imposa, doncs, una tria que forçosament té com a conseqüència una prioritació de continguts. En els apartats que segueixen, el lector trobarà, a propòsit de l'expectació que ha suscitat l'anomenat *pacte lingüístic*, una interpretació ideològica dels termes d'un desacord que depassa l'establiment d'una codificació consensuada. Convé no perdre de vista que allò que es debat, en definitiva, és l'ús social del valencià en un marc identitari amb profundes discrepàncies.

2 Les arrels ideològiques del conflicte

Encetarem aquest apartat bo i partint de la hipòtesi que el conflicte lingüístic que pateix la societat valenciana serveix de coartada a un conflicte ideològic l'origen del qual ha suscitat enconades controvèrsies. Destaquen dues interpretacions que tot i ser sovint presentades com a antagòniques, en la nostra opinió tenen més punts en comú dels que sembla. Una explica l'origen de l'anticatalanisme —que en l'àmbit politicoideològic rep el nom de “blaverisme”— com el resultat d'una reacció antidemocràtica tardofranquista que va superar els anys de la transició incorporant-se al devenir democràtic. Mentre que l'altra l'atribueix al rebuig del projecte d'adscripció nacional catalana que Joan Fuster va explicitar el 1962 a *Nosaltres els valencians* i a *País Valencià*. Noteu que totes dues argumentacions situen l'origen del conflicte en temps moderns.

“Blaveros”, “catalanistes”, “tercera via”... Al fons de tot plegat hi ha un problema identitari mal resolt. El professor de psicologia social de la Universitat de València, Oto Luque (*Arxiu*, 12/VI/1998), ens recorda que la identitat —en les seues diverses dimensions: personal, familiar, grupal, social, lingüística— és el resultat d'un procés socialment construït. Per tant, també és susceptible de ser socialment canviant, i fins i tot pot ser *destruït* socialment. Sense cap pretensió de seguir per viarans que professionalment ens resulten més llunyans, ens sembla no dir cap bestiesa si afirmo que les dissonàncies identitàries de la societat valenciana han donat uns rèdits elevadíssims a una identitat consolidada com l'espanyola, omnipresent en tot el debat.

text de subordinació propiciat per la interposició d'una altra llengua són aspectes que depassen una explicació estrictament lingüística.

Tractar el secessionisme lingüístic valencià ens remet a centrar-nos en el *fenomen blaver*. Vicent Bello, el 1988, l'ha dissecionat magistralment en un llibre, titulat *La pesta blava*.³ Les consideracions que segueixen en són en bona mesura deutes.

En quin context naix el blaverisme? Des de finals dels 60 ens trobem amb el dinamisme de la societat civil enfront de les rígides estructures d'un Estat corporatiu franquista. S'imposava una reforma de tipus d'estat en l'únic sentit possible: l'accés a un sistema de democràcia parlamentària. D'altra banda, la ideologia oficial, carrinclona i folkloritzant, havia perdut tot poder de seducció entre les noves generacions. La mort del dictador, l'any 1975, dóna pas a una complicada transició, amb dues cauteles primordials: la neutralització dels sectors més immobiliàries de l'aparell de l'Estat —especialment l'exèrcit—, i el control i l'eliminació de les organitzacions revolucionàries anticapitalistes, així com de l'embranchada assembleària autònoma que havia pres el moviment obrer amb les grans lluites dels primers anys 70.

El focus social originari s'ha de cercar en la petita burgesia. Aquesta classe mitjana valenciana, nombrosa i especialment activa a la ciutat de València, era culturalment bastant pobre i havia estat ideologitzada sota el franquisme, cosa que n'explicaria l'actitud de connivència amb el règim, gens reivindicativa en definitiva. Amb aquest perfil, el grup en qüestió era presa fàcil per a una dreta autòctona profundament reaccionària. La vertebració política del sentiment d'irritabilitat que generaven en aquest sector els canvis subsegüents a l'adveniment de la democràcia va tenir com a conseqüència la creació del blaverisme, inicialment com un fenomen ubicat al voltant del cap i casal.

No hem de perdre de vista en cap moment en relació amb el fenomen que ens ocupa un element, al nostre parer, clau. I és que al País Valencià no hi havia una burgesia il·lustrada i progressista. El País Valencià ha patit l'existència d'una burgesia rica, absolutament invertebrada i sobretot aliena completament a les reivindicacions democràtiques nacionals. En conseqüència, hem romàs orfes del paper referencial i dirigent que aquest segment social sol assumir.

3 L'any 1987, el premi "Joan Fuster" de la XVI convocatòria dels Premis Octubre va restar desert. Tanmateix, el jurat va recomanar la publicació de dos treballs, el de Bello i *Document 88*, que aplegava un conjunt d'aportacions dels "terceraires" Vicent Franch, Agustí Colomer, Miquel Nadal i Rafael Company. Probablement es va tractar d'una decisió "política" amb l'objectiu d'evitar l'enfrontament fratricida davant de l'anticatalanisme blaver.

En resum: la crisi econòmica incidirà pels volts dels 70 amb una gran virulència en el territori valencià. Aquesta crisi serà vista per la classe mitjana com una amenaça per al seu mode de vida. La manca d'educació política democràtica –i de cultura en general– condicionarà que siga seduïda per una instrumentalització que identificarà crisi econòmica amb la instauració de la democràcia. Conseqüència: naixement d'un moviment reaccionari “basat en la negació de la raó i l'enarborament de l'anticultura com a armes de batalla” (Bello, 1988: 23).

Dins l'esfera cultural, la reacció blavera trobarà en la qüestió lingüística la màxima nuclearitat. En els darrers anys de la dictadura, al valencià se li associaven els trets de ruralitat i de folklorisme (la llengua del poble), mentre que al castellà se l'identificava amb la urbanitat i l'ascens social (la llengua del poder). Aquests “estigmes” –que ja tenen una sinistra presència en la nostra terra des del segle XV⁴– van accelerar el secular abandonisme lingüístic de les classes dominants. Un altre factor cabdal va ser la immigració. L'allau de nousvinguts acabarà d'empènyer la dinàmica lingüística exògena propiciant una castellanització excepcional.

El valencià era percebut com un residu del passat a punt de desaparèixer, com una íntima empremta d'atàviques ressonàncies maternes (Ninyoles, 1969: 100–102). En definitiva, el procés de substitució lingüística s'accelerará així com la desnacionalització de la societat valenciana, ara amb la col·laboració inestimable de la nova cultura homogeneïtzadora que arribava a través dels *mass media*. Així i tot, el canvi de rumb polític afavoria una visió eufòrica del nou horitzó que s'obria, i aquest moviment reaccionari va ser menystingut i infravalorat pel sector progressista majoritari. Se li va vaticinar una mort prematura, pronòstic que va fracassar.

En un ambient de reivindicació autonomista general, el despertar entre la joventut i amplis sectors populars de la consciència identitària cultural i social va provocar una col·lisió frontal entre el projecte castellanitzant de les classes mitjanes i la nova realitat sociopolítica de reivindicació democràtica dels sectors populars. Tanmateix, la dinàmica lingüística hauria continuat sent la mateixa en el sentit de deslegitimació de l'ús social del català, si no fos perquè la universitat va apostar incondicionalment pel projecte cultural arrelat al país. Aquest fet serà determinant ja que allò que deslegitimará serà l'abandonisme lingüístic de la classe mitjana.

Davant d'aquesta situació el mecanisme de defensa que va activar aquest grup va ser la desqualificació de la universitat, operació en la qual

4 Vegeu especialment Ninyoles (1969, 1971), Ferrando (1991), Mollà (1992) i Pitarch (1994).

van centrar una part important dels seus esforços. El fet que els ambients universitaris fossen els receptors més entusiastes del model nacional fustèria va ser aprofitat per la demagògia blavera per consolidar el seu element vertebrador al voltant de la lluita contra el “català” i els “catalanistes”, instrumentalització politicoideològica que els ha donat una gran rendibilitat.

Certament, l'ofensiva deslegitimadora ha estat tan irracional que ha intentat torpedinar la prioritat discursiva del científic en els aspectes que li competien. Convé recordar que l'*argumentum ex auctoritate* és present en tota societat civilitzada i moderna. En paraules de Guillem Calaforra (1994: 51):

La prioritat discursiva del científic és l'àmbit de poder a partir del qual s'estableix la seva relació amb el grup social. En certa manera, la ciència com a institució basa la seva pròpia supervivència en la prioritat discursiva de l'expert, i aquesta prioritat recolza també –i entre altres elements– en el criteri d'autoritat intel·lectual.

Des d'unes coordenades racionals i democràtiques, la perplexitat que produeix aquesta “transgressió” és, òbviament, majúscula.

Val a dir que el moviment de reivindicació cultural –i, no tant, nacional– estava produint-se a escales massives en el període crític de finals de la dictadura i era, per tant, un moviment jove, en gran part espontani. La classe mitjana s'ubicava en unes premisses totalment antagoniques. Les organitzacions de l'esquerra es van sumar al procés però no existien entre elles actituds globalment sedimentades ni conviccions clares i fermes respecte a la qüestió. De manera que quan la reacció blavera es posa en marxa ho fa amb unes condicions favorables, ja que comptava amb una clientela potencial nombrosa i amb uns antagonistes que no gaudien de les condicions ideològiques necessàries per enfrontar-s'hi d'una manera eficaç.

I a poc a poc, l'anomenat despectivament *búnquer barraqueta* va anar agafant dimensions considerables. Ara bé, tot i els “mèrits” dels blaveros inicials i la passivitat irresponsable dels partits majoritaris d'esquerra, al poder des de l'any 1983, el moviment va prendre volada gràcies a dos esdeveniments fonamentals: d'una banda, la instrumentalització auspiciada des dels aparells de l'Estat –amb Fernando Abril Martorell al capdavant– i pels sectors més reaccionaris de l'aparell provincial de la UCD (Emilio Attard, José Luis Manglano...) i grups d'empresaris que en van finançar l'operació política. L'altre succés va ser l'adhesió a la maniobra de *Las Provincias*, que s'afegiria a la premsa encara en mans de personatges del Movimiento –*Levante* i *Hoja del lunes*–. El control dels mitjans de comunicació els va permetre vehicular un missatge banal però molt efectiu.

En una prospecció diacrònica, seguirà una època de consolidació. El blaverisme s'incorpora a la pràctica política de la dreta democràtica acabada de crear (AP i UCD), i es difon més enllà dels límits municipals de la ciutat de València. Presenta una simbologia molt definida al voltant de la bandera –amb la franja blava–, la denominació espacial de “Regne (Reine) de València” i la defensa de la “llengua valenciana”. Ocupen el tradicional Centre de Cultura Valenciana i el rebategen com a Acadèmia de Cultura Valenciana, també fan seu Lo Rat Penat, l'Ateneu Marítim i l'Ateneu Mercantil. El seu protagonisme ciutadà va en augment. És la fase on la violència intimidatòria es mostra en tota la seua plenitud. En els temps de la UCD, sota la presidència d'Enrique Monsonís, la consellera d'Educació, Amparo Cabanes, a banda de fer declaracions tan significatives com que era més útil aprendre anglès que valencià, va aguditzar la política de secessionisme lingüístic atorgant oficialitat a les titulacions que en matèria lingüística repartien el Grup d'Acció Valencianista i Lo Rat Penat. D'altra banda, l'esquerra al poder –des de 1983– esdevindrà cada cop més claudicant al seu xantatge permanent.

La tercera etapa ve marcada per la constitució política autònoma. Es produeix l'emergència d'Unió Valenciana, que representarà la facció més radicalitzada de la mitjana burgesia regional. S'accentuarà el discurs anticatalanista tot i que minva la violència al carrer. La tàctica ara girarà al voltant d'un obstructionisme intern implacable a tota iniciativa en sentit contrari. Aquesta capitalització de l'anticatalanisme des d'UV té com a conseqüència l'arrossegament cap al mateix discurs d'AP i CDS en veure amenaçat el seu electorat. La legitimació cultural es nuclearitza al voltant de l'Acadèmia de Cultura Valenciana, que farà una replega d'un bon grapat de grupuscles paraculturals.

El protagonisme que ha pres aquesta institució en temps recents a causa del canvi de conjuntura política, del 1995 ençà, obliga a aturar-nos-hi una mica. L'Acadèmia de Cultura Valenciana és la dipositària del principal referent secessionista, *Les Normes de l'Acadèmia*. També són conegudes com a “Normes d'El Puig”, ja que va ser en aquest històric monestir on el 7 de maig de 1981 es van presentar amb tota la pompa i circumstància. Els seus orígens cal cercar-los en el canvi d'orientació ideològicofilològica del tándem format per Miquel Adlert i Xavier Casp. El primer va publicar, el 1977, *En defensa de la llengua valenciana; perquè i com s'ha d'escriure la que es parla*, opuscle on explicitava el seu ideari ortogràfic. El següent pas va ser la creació de la revista *Murta*, que, en adoptar com a pròpia la proposta, va propiciar la denominació “Normes de Murta”. A partir d'aquest moment s'inicia

un procés de qüestionament de les *Normes Ortogràfiques de Castelló*, vigents a Lo Rat Penat i a l'Institut d'Estudis Valencians, paral·lel a una ofensiva a favor de la instauració d'una nova normativa que partís de l'elaborada per Adlert. La crisi va acabar amb l'eixida de l'Acadèmia de Cultura Valenciana dels contraris a l'estratègia secessionista. Entre ells, se'n va anar l'únic fillolleg de l'entitat, Manuel Sanchis Guarner. Feta la purga, l'esmentada entitat "assumix de manera total i absoluta l'Ortografia redactada i publicada en el seu dia per la Secció de Llengua i Lliteratura de la mateixa" el 22 d'octubre de 1980. Alhora, Xavier Casp va tancar l'operació substituint Beüt com a president de Lo Rat Penat. Abelard Saragossà (1998: 96) ha fet notar que el procés de qüestionament de les *Normes de Castelló* és precisament l'invers que va menar a l'acord del 1932. Aleshores, la possibilitat que el valencià tornés a ser llengua oficial va accelerar-ne la unificació ortogràfica, mentre que als anys vuitanta l'objectiu era trencar-ne la unificació ortogràfica per tal d'ofegar una possible embranzida normalitzadora. El romanista castello-nenc Germà Colón sentència: "el problema no era la grafia, era l'acceptació sociològica de la llengua autòctona" (Colón, 1982: 403). Val a dir que el seguiment de les *Normes de l'Acadèmia* ha estat ínfim, entre d'altres coses perquè la llengua gairebé habitual dels escrits –i fins i tot de la parla– de bona part dels acòlits és el castellà.⁵

I finalment, la darrera etapa vindrà definida per l'ocupació del poder polític a les institucions per part del PP i UV després de les eleccions autonòmiques de 1995. D'aquesta etapa, me n'ocuparé amb més detall en l'apartat següent.

Actuant sobre les contradiccions de la societat valenciana, durant tots aquests anys el blaverisme ha anat administrant una nòmina de guanys més que notable, sobretot si es té en compte que els ha aconseguit sense governar: van dificultar, en el seu moment, el procés autonòmic; van determinar alguns aspectes del text estatutari que amb el temps han esdevingut letals, la denominació particularista de la llengua sense cap referència a la pertinença al diasistema català n'és un exemple punyent; han creat un clima de violència antidemocràtica; han entrebancat tots els processos de redreçament cultural; han enverinat la població amb falses polèmiques, han entronitzat l'antiintel·lectualisme demagògic, una mena d'elogi de la ignorància.

5 En relació amb l'Acadèmia de Cultura Valenciana, vegeu Pérez Moragon (1982). Quant a les *Normes de l'Acadèmia* –i el *Diccionari valencià-castellà*–, vegeu Colón (1982, 1995), Borràs (1982) i Saragossà (1998).

Tot això ho han aconseguit a través d'una xenofòbia inquisitorial anticatalanista unida a un ridícul xovinisme regionalista, que tot apel·lant a les forces de l'inconscient de la personalitat dels individus provoca un clima de mobilització passional absolutament impermeable davant del discurs racional. És un posicionament paranoide, una mena de psicopatologia, amb conductes inexplicables des del punt de vista de la convivència civilitzada. V. Bello (1988: 42) *dixit*:

La síntesi política entre l'espanyolisme rabiós i el xovinisme regionalista produeix el blaverisme. El feixisme valencià és el franquisme que ha transmutat la camisa blava en hàbit de fallera.

D'aquesta manera es crea un enemic, una víctima, el *catalanista*, que es presenta com una mena d'*agent imperialista* al servei d'una altra regió. I és que, amb el blaverisme, el nacionalisme esdevé regionalisme. El següent pas ha estat estrangeritzar l'oponent per tal d'ocupar, simbòlicament, el lloc del desplaçat: ells seran els *valencianistes*. La perversitat de la maniobra és demolidora: durant la dictadura els qui reivindicaven els drets democràtics i la unitat de la llengua eren coneguts popularment com a "valencianistes" i, ves per on, amb l'arribada de la democràcia se'ls assignarà l'etiqueta de "catalanistes". I tanmateix, aquest missatge tan elemental, vehement i contradictori s'ha sabut fer arribar amb notable eficàcia als estaments més ignorants i alienats de les classes populars. La clau s'ha de cercar en la complicitat incondicional dels mitjans de comunicació i particularment del diari de la capital valenciana *Las Provincias*.

Potser que ens hi aturem una mica. Una de les característiques de les comunitats subordinades és el dèficit de capitals simbòlics propis. De manera que la percepció de la realitat és induïda per individus o grups que, amb la finalitat de mantenir l'*statu quo*, difonen una visió del món afavoridora dels seus interessos. En aquesta tasca difusora és cabdal el control dels mitjans de comunicació. Les ideologies, tal com expliquen E. Boix i X. Vila (1998: 156),

són concepcions de la realitat que reflecteixen o responen als interessos i a les experiències d'un grup social determinat. Per a alguns constitueixen una mistificació, una racionalització de la percepció de la realitat que es té. Per a d'altres les ideologies reforcen les relacions de poder asimètriques, en emmascarar-les, en legitimar-les, en definitiva.

Tot i tractar-se d'un periòdic que té una presència mínima fora de la "província" de València, *Las Provincias* ha estat un pamflet que ha efectuat una

pressió ideològica immensa. El corpus doctrinal reaccionari que ha difós ha fet de l'anticatalanisme una croada patriòtica. D'altra banda, es va erigir com una eina eficaçíssima de deformació del pensament de Joan Fuster. Burguera (1991: 221) ha denunciat aquesta manipulació:

A les persones, a l'opinió pública, el missatge nacionalista no ha arribat. El que ha arribat és una desqualificació d'aquest missatge. Una desqualificació feta per tercers, intencionadament i de la manera més barroera imaginable. El coneixement que del missatge nacionalista tenen els ciutadans valencians és el següent: es tracta d'una maniobra per incorporar-nos i sotmetre el poble valencià a Catalunya; els nacionalistes ens volen imposar una llengua estrangera; els seus principals mentors són uns valencians traïdors i renegats; Catalunya vol furtar-nos el nostre patrimoni cultural; Catalunya no té agricultura i necessita les divises de la nostra taronja, per això vol absorbir-nos; els nacionalistes catalanistes estan al servei de Catalunya i d'allí reben quantitats fabuloses de diners per a consumir l'absorció [...], etc.

Sense cap mena de dubte, el blaverisme ha tingut en aquesta publicació un element legitimador de primer ordre.

Tornem al plantejament inicial: el blaverisme com a continuïtat ideològica del franquisme⁶ o com a reacció antifusteriana encapçalada per un corrent valencianista particularista. Al meu parer, l'origen primigeni s'ha de cercar en una reacció antidemocràtica –i probablement antiesquerrana–, que trobarà en la instrumentalització mediàtica del missatge de Joan Fuster un brou de cultiu especialment adequat per ser combatut des d'un regionalisme curt de mires i folkloritzant. Una prova d'això és el fet que els factòtums culturals del regionalisme –Xavier Casp, Miquel Adlert, Emili Beüt, Giner Boira, etc.– abans del 75 no negaven la unitat de la llengua. ¿Cal recordar que Casp té premis de poesia en llengua catalana, concretament a Mallorca (1950) i als Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'Exili: la Flor Natural a Perpinyà el 1950 i l'Englantina d'Or a Nova York el 1951? En el canvi d'orientació anticatalanista de Casp i Adlert, posicionaments ideològics a banda, raons de tipus personal hi van jugar un paper fonamental: “La gelosia que sentien per Fuster” (Burguera, 1991: 241); “de ser mediocritats intel·lectuals poc reconegudes van passar a ser els vocalistes de l'orquestrina blavera amb actuació diària” (Bello, 1988: 95).

6 Aquesta argumentació atorga a la ideologia espanyolista, enderiada en la sospita permanent davant de qualsevol reivindicació regionalista, la màxima nuclearitat. El substrat lerrouxista i antivalencianista del republicanisme blasquista de principis de segle i la tradició anticatalana d'un determinat sentiment particularista ultraconservador present a l'obra de J. M. Bayarri *El perill català* del 1931 tindrien una importància més aviat anecdòtica.

Clourem aquest apartat assajant una síntesi explicativa dels pilars que sostenen l'edifici discursiu blavero. El primer serà la manipulació de la dicotomia *valencià-català*. En el seu discurs resulta cabdal la instauració d'un fetixisme nominalista que passa de la sublimació del primer terme a la demonització del segon. En definitiva, han creat una antinòmia que els porta a una disposició cognitiva envers la diferència.

El reduccionisme del vocable *català* al territori específic del Principat és el camí bàsic que activarà els mecanismes paranoics d'una pretesa hegemonia territorial catalana amb voluntat imperialista –els Països Catalans–.

En l'àmbit lingüístic, el discurs blavero redueix el diasistema català només a dues manifestacions, que són presentades com a llengües diferents: el subdialecte barceloní seria el “català” i el valencià apitxat seria el “valencià”.⁷ L'afirmació acadèmica que el valencià és català els provoca un sentiment de submissió.⁸

A partir d'aquí s'enceta un procés hiperbòlic d'èmfasi en les diferències. I com que les diferències estructurals no són suficients recorren a la legitimització de la interferència lingüística sota el lema “és el valencià que parlem”. Resulta altament significatiu comprovar com la virtualitat del seu model lingüístic estigmatitza l'intercanvi intralingüístic (la transdialectalització), mentre que entronitza la interferència interlingüística.⁹ El lector mit-

7 Qui signa aquest article ha defensat reiteradament l'important paper de la varietat geogràfica tortosina (Pradilla, 1995, 1997) en tant que visualitza el contínuum lingüístic i s'erigeix en un garant irrefutable de la unitat de la llengua. I, alhora, ha reclamat una actuació lingüística en el vessant de la planificació del corpus que obstaculitze les dinàmiques de canvi a què es veu sotmesa l'esmentada varietat, això és: una tendència a la “valencianització” del parlar a les comarques del nord valencià, i a l'orientalització (català oriental central) a les comarques del sud de Catalunya.

8 Probablement, les connotacions pejoratives i jerarquitzants que la lingüística tradicional més rànica va atorgar al terme *dialecte* han influït en aquest sentiment.

9 Una mostra d'indigència intel·lectual i de dòping ideològic ens la dona el *Diccionari diferencial valencià-català català-valencià* de Carles Recio (1985). Permeteu-me la frivolitat de donar-ne alguns exemples (en les parelles oposades, el primer terme correspondrà al *català* i el segon al *valencià*): a) convencions ortogràfiques: *col·locar* – *colocar*, *cotxe* – *coche*; b) geosinònims: *aquí* – *ací*, *pantalons* – *camalets* (?!); c) castellanismes: *advocat* – *abogad*, *avorrir* – *aborreïxer*, *vorerà* – *acera*, *porc* – *cerdo*, *matusser* – *chapucer*, *ximple* – *tontorro*; d) col·loquialismes: *bastonada* – *bastonà*, *bifetada* – *morrà*, *ministre* – *menistre*. I com a traca final, unes quantes entrades de caire sexoescatològic: *anus* – *à*, *prostituta* – *pendò*, *penis* – *pito*, *coit* – *pardalà*.

El patetisme d'aquest desfici augmenta davant l'abdicació secessionista del seu autor, que es va adonar, en acabar el diccionari, de la unitat de la llengua. Fins i tot la secessionista Acadèmia de Cultura Valenciana es va apressar a anatemitzar la badada “lexicogràfica”. I és que Recio va cometre l'error de portar les premisses del blaverisme en

janament informat de seguida s'haurà adonat que aquesta estratègia "estandarditzadora" contravé frontalment el *principi d'autonomia lingüística* que tota llengua subordinada ha d'impulsar per tal de dificultar-ne la substitució. Ens trobem davant d'un exemple palmari d'encobriment del conflicte real valencià-castellà.¹⁰

El resultat de tot aquest procés confusionari ha portat a convertir l'*ús normatiu* del valencià en un símptoma inequívoc de catalanisme. No cal dir que tot això mena a un escenari on el nivell zero de catalanisme només està garantit amb la substitució lingüística, això és, la castellanització idiomàtica.

L'altra gran fabulació la constitueix la falsa identificació entre catalanitat cultural i catalanisme polític. El desenvolupament d'una activitat cultural autòctona que depasse la folklorada i envaïesca l'àmbit ocupat per l'única llengua en què es pot fer cultura en majúscula és interpretat com un exercici de propaganda política catalanista.

La seua estratègia comporta l'homogeneïtzació de totes les formes polítiques de nacionalisme en una massa indiferenciada. Mitjançant aquesta operació tots els partits més o menys respectuosos amb els drets democracionacionals del País Valencià aniran a parar al sac d'*agents de l'imperialisme catalanista*. Segurament no és casualitat que l'etiqueta en qüestió s'haja penjat a tota l'esquerra valenciana. Bello (*El Temps*, 13/07/1998) comenta al respecte:

En un moment en què el mapa autonòmic de l'estat espanyol es troba relativament assentat i en què el catalanisme polític al País Valencià no va més enllà d'una presència purament testimonial d'algunes dotzenes de persones vinculades al PSAN i a ERC, la diabòlica fantasmagoria anticatalanista de *Las Provincias* és un deliri racionalment insostenible. Per això necessita transsubstanciar la realitat: convertir la catalanitat de fet, de llengua i cultura, en criptocatalanisme polític, i imposar la quimera d'una llengua valenciana, absolutament singular, com a excusa justificadora de la seua estratègia política.

matèria lingüística al terreny científic, cosa que va desemmascarar la mascarada. En favor del jove Recio és de justícia reconèixer-li el valor d'assumir l'espifiada, actitud gens freqüent en els membres del seu grup de procedència.

- 10 Una perla que evidencia la miopia (o la perversitat) argumentativa que atorga al català l'estatus de llengua dominant en relació amb el valencià ens la forneix Chimo Lanuza (1994: 114):

Quan dos llengües son molt paregudes lo important es dotar-les d'una autonomia propia i distinta per a diferenciar-les; de lo contrari, resultaria que una –la mes debil de les dos– acabaria sent absorbida per l'atra i seria considerada dialecte d'ella. Es produiria una supeditacio que podria convertir-se en una excusa (con volen fer en Valencia) per a la supeditacio politica.

Tot plegat porta a la interpretació de la no-castellanitat en termes de no-espanyolitat. D'aquesta manera, l'espanyolisme criminalitzarà els seus adversaris desplaçant-los a l'espai simbòlic de l'*estigma separatista*.

En un context democràtic despenalitzador del valencià i de moderada desaceleració de l'embranchida castellanitzadora tardofranquista, va sonar l'alarma en aquells sectors socials que havien realitzat una inversió de capital simbòlic en matèria lingüística. Els qui havien desertat del grup d'origen a la recerca de promoció social a través del castellà es van estremir. Sobre el procés de defecció lingüística s'han dit moltes coses —i des de molts enfocaments—. Ara, però, m'interessa destacar-ne la dimensió psicològica. L'associació per part d'alguns sectors influents de la societat del valencià a la incultura, el ruralisme, la condició social subalterna, etc. ha generat en molts de valencianoparlants, fonamentalment urbans, actituds d'ocultació de la seua condició etnolingüística. Aquesta repressió de la pròpia condició ha provocat als trànsfuges una angoixa vital davant de la inseguretats de ser acceptats pel nou col·lectiu. El resultat final d'aquest procés psicològic és la fòbia que els produeix tot allò que els recorda l'angoixa patida per tal d'alliberar-se dels seus orígens impurs. La fòbia es manifesta interiorment com a autoodi, mentre que exteriorment es converteix en histèria tan bon punt s'instal·la a l'inconscient la percepció, encara que no siga real, d'un perill amenaçador de la nova identitat. Ja he dit que d'aquesta classe mitjana el blaverisme obtindria la major part del seu contingut humà. Com a molt, aquests sectors reaccionaris veurien acceptable en el País Valencià la conservació d'una cultura autòctona folklòrica i residual. J. V. Marqués (1974: 19) caricaturitza aquest capteniment d'una manera magistral:

No, la nostra llengua no és el català.
 Tenim llengua pròpia, nosaltres: el valencià.
 Sí, té elements catalans, però hi ha un component precatalà.
 I una elaboració postcatalana.
 Com que tenim llengua pròpia, podem fer-ne allò que vulguem.
 Per exemple, no utilitzar-la.
 Que no és nostra?

3 Un nou paradigma anomenat *pacte lingüístic*

3.1 Introducció

L'interès pel control de la llengua, en el marc de la civilització occidental, queda patent en una llarga tradició d'intervencionisme lingüístic. I és que la regulació del fenomen lingüístic constitueix un dels ressorts més eficaços en la regulació del fenomen social (Ninyoles, 1972). D'altra banda, avui en dia és plenament acceptat el fet que la *potestas lingüística* siga una derivació del poder polític. Això sí, aquest ha de delegar en una institució amb plena capacitació científica, autoritat moral i independència política. Dit això, no s'escapa a ningú que és precisament aquesta imbricació entre poder polític i poder lingüístic la que ha atorgat al Consell Valencià de Cultura un protagonisme inusual en la informació mediàtica. L'ocasió s'ho mereix, però, ja que s'ha posat damunt de la taula la possibilitat de resoldre un conflicte que entrebanca tota possibilitat de redreçament cultural al País Valencià. En paraules de Vicent Pitarch (1996) a la contraportada d'un llibre de referència obligada, *Control lingüístic o caos*, "la societat valenciana assoleix la condició oprobiosa de figurar, dins l'estat, com a cas únic de llengua desvalguda, això és, que no disposa d'autoritat lingüística".

El cas valencià, com hem pogut veure en l'apartat precedent, és certament complex i la ideologització hi té un paper preeminent. Així, si en el control de les llengües el poder polític no pot romandre al marge, hem de concloure que el buit legal al País Valencià, pel que fa a l'autoritat competent en la codificació de la llengua pròpia, respon a unes decisions conscients, que configuren la política lingüística dels governants.

Partirem de la premissa segons la qual la neutralitat de les reformes normatives és un mite: la fonamentació teòrica de les noves alternatives, en cas de diversitat de parers, apel·la a criteris de legitimitat diferents i, alhora, els resultats que es preveuen per a l'aplicació dels models en competència tampoc no són els mateixos. És per això que resulta fonamental determinar els criteris predominants, els eixos vertebradors dels programes d'intervenció. En el cas valencià considerem que l'explicitació doctrinària, malgrat la calculada ambigüïtat d'algunes formulacions gens trivials, per bé que no és exhaustiva, sí que podríem catalogar-la com a suficient (Llei 7/1998, de 16 de setembre, de Creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua).

L'escenari que centrarà la nostra atenció presenta uns *custodes linguae* que actuarien sobre la llengua en un doble vessant, el formal i el funcional.

Heinz Kloss (1968) va establir una segmentació dels àmbits que havia d'abraçar tot procés de planificació lingüística. Les dues fases centrals són les següents: la que afecta l'àmbit formal, estrictament lingüístic, anomenada *corpus planning*, i la que s'ocupa de l'àmbit funcional, coneguda com a *status planning*. A propòsit d'aquesta taxonomia, voldríem advertir que malgrat l'aparent centralitat, per a la qüestió que ens disposem a examinar, de la primera fase (la planificació del corpus), ens sembla evident que la consideració de la segona (la planificació de l'estatus) és absolutament imprescindible per a una correcta interpretació de les decisions normativitzadores. El títol d'un article recent de Fishman (2001), "L'agenda de l'estatus en la planificació del corpus", és força il·lustratiu.¹¹ El nostre plantejament considerarà, doncs, la imbricació d'aquests dos focus d'intervenció.

L'anàlisi que farem seguirà el model d'intervenció en l'establiment de les llengües d'un clàssic en la bibliografia catalana com és Einar Haugen (1967, 1983). Així, presentarem tres grans etapes, que ens hauran de permetre encabir les informacions més destacades referents a la proposta de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua:

- i) Caracterització de la situació inicial ("*background situation*, which can be *described and evaluated* in explicit terms").
- ii) Determinació dels objectius ("out of the evaluation of the language planners arises the conception of a *goal* to be attained").
- iii) Detall dels mecanismes d'intervenció ("*policies* to be pursued for its attainment, and of *procedures* to implement these policies"). És dins de les estratègies (*procedures*) on Haugen situa el popular esquema, amb les fases de *selecció*, *codificació*, *implementació* (difusió, vehiculació) i *cultivació* (elaboració).

3.2 Una intervenció planificada sobre la llengua

3.2.1 Situació inicial

Tota intervenció en matèria lingüística té una motivació. D'entrada, és imprescindible que hi haja una percepció d'insatisfacció de la situació actual. És clar que aquesta percepció no cal que siga necessàriament universal. De fet, en contextos de conflicte, allò habitual és l'avaluació sovint antitètica, segons qui la interprete, de la situació definida com a problemàtica. És

11 Article aparegut a Labert, R. / Shohamy, E. (eds.) (2000), *Language policy and pedagogy: Essays in honor of A. Ronald Walton*, Amsterdam: John Benjamins, pàg. 43–51. Traduït al català a Fishman (2001).

més, també és habitual que la implementació dels nous programes genere nous problemes, noves motivacions, nous actors, de vegades no sempre previsible.

En aquest apartat assajarem de fer una crònica, forçosament apressada, del context sociopolític que ha menat a la situació actual. La importància que hem atorgat al lideratge polític ens portarà a remuntar-nos a l'any 1995, moment en el qual s'enceta un nou projecte polític i, en conseqüència, un nou projecte lingüísticocultural.¹²

La contesa autonòmica de 1995, amb el fort sotrac que suposarà la fi d'un període de dotze anys amb l'esquerra al poder, implicarà un replantejament de l'horitzó lingüísticocultural. El nou projecte conservador, amb nous beneficiaris del capital lingüístic, alteraria una dinàmica normalitzadora que, malgrat la timidesa i l'acomplexament amb què es va executar, va aconseguir crear unes expectatives esperançadores. Tanmateix, si és de justícia reconèixer el tomb programàtic que va comportar l'accés del Partit Socialista del País Valencià al poder el 1983, convé recordar igualment que, en bona mesura, fou auspicat per les demandes d'un important segment de la societat civil, el qual, des de les mateixes acaballes de la dictadura, va protagonitzar una revifalla de la consciència identitària, cultural i social. El nou lideratge polític que havia de deixar enrere l'etapa convulsa de la transició democràtica domèstica va haver de donar resposta, doncs, a la col·lisió d'interessos que implicava el projecte castellanitzant de les classes mitjana i alta i la reivindicació democràtica dels sectors populars.

L'arribada del Partit Popular al poder es va produir en les pitjors condicions possibles, atès que va tenir la necessitat de formar coalició de govern amb Unió Valenciana. És important remarcar que aquest partit, paradigma de contradiccions en relació amb la funcionalitat de la llengua i enfrontat a la ciència quant a la catalanitat filogenètica, va mantenir una actitud d'hostilitat radical amb els plantejaments culturals de l'etapa anterior. Amb l'assoliment de quotes de poder, no ens ha d'estranyar que el secessionisme lingüístic que patrocinava tornés a adquirir un protagonisme rellevant. Així, la seua capacitat de mediatització de la política cultural va propiciar un seguit d'actuacions emblemàtiques: a) el conseller de Cultura i Educació del Govern valencià (PP–UV), Fernando Villalonga, va signar l'Ordre de 22 de desembre de 1995 que invalidava l'Ordre de 16 d'agost de 1994 mitjançant la qual el conseller Joan Romero (PSOE) proposava l'homologació de les certificacions de la Junta Qualificadora de Coneixements del Valencià amb

12 Una crònica més desenvolupada es pot trobar a Pradilla (2002).

els de les entitats equivalents catalanes i balears; i b) la resolució de les Corts Valencianes on es derogava el decret que atorgava a la universitat –a l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana– la potestat de revisió dels textos escolars, l'octubre de 1997.

Durant aquesta primera fase de la política lingüística contemporània amb la dreta al poder, la pressió d'UV amb l'aquiescència còmplice del PP va definir un capteniment clarament involucionista. La nòmina de despropòsits acumulats feia témer una reedició de la infausta “batalla de València”.¹³ Malgrat tot, el festeig institucional entre els dos socis de la coalició es va veure alterat el darrer tram de la primera legislatura: el setembre de 1997 s'activa l'anomenat *pacte lingüístic* i s'encomana un dictamen a un ens aparentment neutral, el Consell Valencià de Cultura. Això no obstant, voldríem fer notar que la dinàmica política del conflicte va planar permanentment en la discussió. No en va els seus membres van ser nomenats pels diversos partits en funció de la seua devoció ideològica. Novament, la negociació política va passar per damunt de la científicitat que havia d'orientar el dictamen. Un any més tard, el setembre de 1998, s'aprova la llei de creació de l'AVL. A partir d'aquí, les batusses fraternals entre els socis de govern seran el preludi d'una nova majoria on el PP podrà mostrar el seu veritable programa. La coartada del xantatge secessionista ja no podrà ser l'excusa d'un capteniment irracional i acientífic en matèria lingüística.

I efectivament, les eleccions del 1999 deixaran fora del govern els auto-proclamats representants del regionalisme anticatalanista. Sense perspectiva històrica resta encara pendent d'avaluar l'impacte ideològic que tindrà la seua fagocitació en el marc d'un projecte província i de subordinació complaent amb la cultura mesetària. De moment, hom constata que del 1999 ençà la intensitat de la contraplanificació ha davallat notablement. Així i tot, no ens hem pogut estalviar algunes d'atzagaiades clamoroses, a destacar: a) la proposta d'eliminar els autors literaris catalans i balears del temari de l'assignatura *Valencià. Llengua i Literatura*; i b) el recent cas, en el marc de l'aplicació del requisit lingüístic en la contractació institucional, de no reconèixer les titulacions en Filologia Catalana de les mateixes universitats valencianes, els llicenciats de les quals hauran de passar per una acreditació de coneixements alternativa.

Quant a l'eliminació dels autors literaris no nascuts en territori valencià, la modificació dels currículums d'ESO i Batxillerat, malgrat l'allau de pro-

13 Un inventari –no exhaustiu– d'actuacions paranormals es pot consultar a Pradilla (2002).

testes dels agents implicats (editorials, ensenyants, etc.), es va oficialitzar mitjançant els Decrets 39/2002, de 5 de maig, i 50/2002, de 26 de març.¹⁴ I en relació amb l'exclusió de la Filologia Catalana com a títol acreditatiu de coneixement del valencià, tot i la nova pluja de reprovincacions, el Decret 62/2002, de 25 d'abril, ha consagrat el desfici. Sens dubte, amb aquesta darrera mesura legislativa el paroxisme al qual malauradament ja ens tenia acostumats l'exconseller Tarancón ha aconseguit superar qualsevol previsió. I és que s'ha passat per alt que, segons l'Ordre de 29 de novembre de 1995 (BOE, 7/12/1995), el catàleg del Consell d'Universitats de l'Estat espanyol només reconeix la titulació de Filologia Catalana (i no Filologia Valenciana, com figurava en la convocatòria pública d'accés a cossos docents de professorat del 2002), denominació vigent a les universitats valencianes des del 1993 amb la reforma dels plans d'estudi universitaris.¹⁵ Veurem quina serà la resposta del Tribunal Superior de Justícia als recursos interposats per les universitats de València i Alacant i pel Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament del País Valencià...

I tanmateix, a la vora d'aquesta aposta tribalitzant, destinada a crear un àmbit referencial autonòmic desvinculat de la resta de territoris de parla catalana, hi ha un petit detall que no s'hauria de menystenir: tot i l'esquizo-frènia codificadora que ha presidit alguns períodes, el registre normatiu fabrià ha continuat monopolitzant la presència en les aules escolars des de l'adveniment de l'ensenyament del valencià al sistema educatiu.

3.2.2 Objectius

Hi ha motius suficients per a pensar que l'inici del procés de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua va ser conseqüència d'una estratègia del Partit Popular, el qual, un cop instal·lat al poder, es va adonar que l'única manera d'eixamplar la seua base electoral era desactivar l'element de tensió reaccionari amb qui anava de bracet. La fagocitació d'Unió Valenciana calia abordar-se, però, amb moltes cauteles ja que un excés de funambulisme podia avortar l'operació. Amb un nou horitzó electoral per al 1999, aquesta prudència explicaria la paràlisi de gairebé tres anys des de l'aprovació de la Llei 7/1998, de 16 de setembre, de Creació de l'Acadèmia

14 Els esmentats decrets substituiran els vigents des dels anys 1992 i 1994 respectivament.

15 Les denominacions que havien acollit els estudis universitaris de valencià abans de 1993 foren: *Filologia. Secció: Filologia Hispànica (Valenciana)* a la Universitat de València; i *Filologia i Lletres. Divisió Filologia (Filologia Valenciana)* a la Universitat d'Alacant.

Valenciana de la Llengua al Decret 8/2001, de 27 de juny, de nomenament de la nòmina de vint-i-un acadèmics. Mentrestant, les dues grans forces parlamentàries valencianes, PP i PSPV, van negociar els components de la flamant *auctoritas*.¹⁶

Ara no és el moment de fer una anàlisi aprofundida de la Llei de Creació de l'AVL. Només direm que s'estructura en les següents seccions: Títol I. Disposicions generals; Títol II. De les competències de l'AVL; Títol III. De la composició de l'AVL; Títol IV. Del funcionament de l'AVL; Títol V. De l'organització i els recursos de l'AVL. A més, mitjançant l'Article 4 del Títol I s'incorporen els continguts del Dictamen del Consell Valencià de Cultura sobre la Llengua, aprovat pel ple de les Corts Valencianes el 13 de juliol de 1998, que també figura en el preàmbul de la llei. Si emfasitzem aquesta presència en la llei és perquè "Els principis i criteris que han d'inspirar l'actuació de l'Acadèmia són els que es desprenen del dictamen aprovat pel Consell Valencià de Cultura el 13 de juliol de 1998 [...]" (Article 4 del Títol I). A l'hora d'establir els objectius de l'AVL aquest text adquireix, doncs, la màxima rellevància.

El dictamen parla "Sobre la situació social del valencià i el seu ús". Segons la nostra opinió, en fa una radiografia, matisos a banda, essencialment correcta, amb una declaració de bones intencions esperançadora. En seleccionarem alguns paràgrafs:

En la perspectiva d'enfortir la nostra autoestima com a valencians, d'afirmar i de potenciar la nostra personalitat diferenciada, ha arribat el moment de consensuar primer i aplicar després les mesures polítiques que cal prendre amb urgència per a promoure l'ús del valencià als més diversos nivells, creant a tal fi, si calia, els fòrums polítics previs on discutir i avaluar de manera conjunta aquelles mesures (les quals haurien de ser aprovades i aplicades per les instàncies pertinents: Corts Valencianes, Executiu, Diputacions i Ajuntaments). Unes mesures per a traure el valencià de la situació marginal en què es troba en l'esfera pública, a fi de donar-li un futur possible i digne, conjurant així el perill vertader d'una desaparició imminent.

Dissortadament, esta milloria es troba entrebancada pel conflicte esterilitzador que es perpetua entre nosaltres, especialment a la ciutat de València i la seua conurbació. Un conflicte sobre el nom, la naturalesa i la normativa de la llengua pròpia dels valencians que n'impedix la salut i que acumula les dificultats en el procés de recuperació de la llengua que ens hauria d'identificar i d'unir com a valencians, en comptes de separar-nos.

16 Una crònica detallada del procés es pot consultar a Guia (2001).

El segon apartat, “Sobre el nom, la naturalesa i la codificació del valencià”, entra de ple en el “conflicte esterilitzador”. Sobre el nom de la llengua, el redactat preveu, malgrat el biaix diàfanament particularista, una multiplicitat onomàstica, on, almenys aparentment, la denominació “català” tindria cabuda en l’apartat “altres [denominacions], avalades per la tradició històrica valenciana, l’ús popular o la legalitat vigent”:

Sobre el nom, la naturalesa i la codificació del valencià. El nostre Estatut d’autonomia denomina “valencià” a la llengua pròpia dels valencians, i per tant este terme ha de ser utilitzat en el marc institucional, sense que tinga caràcter excoent. L’esmentada denominació “valencià”, i també les denominacions “llengua pròpia dels valencians” o “idioma valencià”, o altres, avalades per la tradició històrica valenciana, l’ús popular, o la legalitat vigent, no són ni han de ser objecte de qüestionament o polèmica. Totes servixen per a designar la nostra llengua pròpia, la qual compartix la condició d’idioma oficial amb el castellà.

En relació amb la naturalesa, també aparentment, sembla que a través d’una fórmula innecessàriament críptica s’assumeix la unitat de la llengua amb catalans i balears:

El valencià, idioma històric i propi de la Comunitat Valenciana, forma part del sistema lingüístic que els corresponents Estatuts d’autonomia dels territoris hispànics de l’antiga Corona d’Aragó reconeixen com a llengua pròpia.

I, finalment, quant a la codificació, l’entronització de les *Normes de Castelló* com a corpus normatiu nuclear, reforça l’anterior asseveració sobre la natura filogenètica del valencià:

Les anomenades Normes de Castelló són un fet històric que constituïren i constituïxen un consens necessari. El Consell Valencià de Cultura reivindica l’esperit de l’acord que les féu possibles l’any 32 i entén que eixes normes han sigut el punt de partida, compartit pels valencians, per a la normativització consolidada de la nostra llengua pròpia. Aquella és un patrimoni lingüístic a preservar i a enriquir per l’ens de referència normativa que es proposa en l’apartat que seguix. L’ens es basarà en la tradició lexicogràfica i literària i la realitat lingüística genuïna valenciana.

El darrer apartat del dictamen, “L’ens de referència normativa”, n’estableix el perfil que ha d’adoptar:

- I. Que tinga personalitat jurídica pròpia, amb independència funcional i pressupostària.
- II. Que tinga capacitat per a determinar la normativa en matèria lingüística, reconeguda per una Llei. Que les seues decisions en la matèria siguen vinculants per a les admi-

- nistracions públiques, el sistema educatiu, els mitjans públics de comunicació, i altres entitats o òrgans de titularitat pública o que compten amb finançament públic.
- III. Que el nombre de membres de l'ens de referència normativa siga de 21, nomenats per períodes de 10 anys. Que les vacants que es puguen produir per renovació o altres motius es cobrisquen per cooptació interna.
 - IV. Que els membres inicials siguen elegits per les Corts Valencianes per una majoria de dos terços, i que almenys dos terços d'eixos membres siguen experts en valencià amb una acreditada competència científica i acadèmica, segons criteris d'avaluació objectiva. I que la resta, fins als 21 membres, siguen destacades personalitats de les lletres i de l'ensenyament amb una competència lingüística i una producció reconegudes en el camp del valencià.
 - V. L'ens podrà tenir relacions horitzontals amb les diverses entitats normatives de les altres llengües de l'Estat.

El text posterior de la llei desenvoluparà les recomanacions esmentades. Val a dir que en condicions normals una lectura sensata de l'articulat obri les portes a un horitzó de normalitat. Tanmateix, algunes subtilitats del redactat no ens permeten deixar de banda un incòmode regust de mal-fiança. Amb el benentès que voldríem que es tractés d'especulacions infundades, ens agradaria centrar l'atenció del lector en les següents constatacions:

- a) El debat nominalista. La invisibilització del sintagma *llengua catalana* manté activat un debat que tot i que sol ser considerat epidèrmic no ho és gens: ha tingut i té conseqüències jurídiques no desitjables.
- b) La unitat de la llengua. Amb l'endevinalla que situa el valencià en el mateix sistema lingüístic que les varietats de Catalunya i de les Illes Balears, hi continua havent un marge d'ambigüitat innecessari. La noció de *sistema* és polisèmica i, si bé resol la natura filogenètica del valencià, no descarta la segmentació d'un contínuum multilectal. La literatura que ha generat el sector *isolacionista* gallec en relació amb la desvinculació lingüística del portuguès no veu en aquest terme cap obstacle per a la secessió.
- c) La codificació. Ens consta que el redactat d'aquest apartat fou objecte d'una intensa negociació. Tot i situar l'epicentre normatiu en les *Normes de Castelló*, la referència –en la nostra opinió, absolutament clau– a la “normativització consolidada” va suposar que, en contrapartida, s'introduís el paràgraf que fa esment a l'atenció preferent “en la tradició lexicogràfica i literària i la realitat lingüística genuïna valenciana”. De moment, deixarem dit que el model lingüístic emprat en la redacció de la Llei de Creació de l'AVL no ens sembla que reproduïska el registre normatiu predominant entre els usuaris de la llengua.

- d) L'elecció dels membres de l'AVL. Ens dol constatar que les devocions ideològiques han substituït els mèrits curriculars d'un bon grapat d'acadèmics. La presència de reconeguts defensors de posicionaments secessionistes i, per tant, contraris als postulats (suposadament) unitaristes de la llei de creació de la institució de la qual formen part és especialment alarmant. No cal dir que aquesta mena de *totum revolutum* de sensibilitats lingüístiques augura, si més no de moment, més esforços diplomàtics que filològics. Contra el parer dels qui creuen que amb una quota de representació s'apaivagarà la conflictivitat, pensem que amb aquesta tria s'ha consolidat el perill d'instrumentalització de la llengua quan la conjuntura política ho faça recomanable electoralment. Amb el desig sincer que la tasca de l'AVL bandege les cauteles exposades al calaix dels mals endreços, ens permetem reclamar, mentrestant, un tarannà col·laborador i, alhora, vigilant. La qüestió que es debat bé que s'ho val.

3.2.3 Mecanismes d'intervenció

Sense temps d'esbossar el camí codificador previ a l'entrada en escena de l'AVL,¹⁷ ens disposem a centrar la nostra atenció en les actuacions lingüístiques que ha impulsat la nova *auctoritas* per al territori valencià. Inaugurem, doncs, una nova etapa on el policentrisme s'entén en el sentit de 'presència conjunta de diversos centres codificadors en l'àmbit territorial d'una mateixa llengua'. Presència que pren suport en una fonamentació *de iure*: Llei 7/1998, de 16 de setembre, de Creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.¹⁸ La sanció legislativa esdevindrà, per tant, una novetat que ens fa venir a la memòria l'actitud dubitativa i acomplexada dels dotze anys al poder del PSPV: una greu negligència que, en cas d'haver-se gestionat de manera diligent, hauria pogut finiquitar un conflicte crònic sota paràmetres acadèmics més raonables. Segons el nostre parer, durant el període en qüestió (1983–1995) una acció decidida acompanyada d'una pedagogia

17 Amb el ressò mediàtic que s'ha volgut donar a la posada en funcionament de l'AVL, hom pot acabar tenint la sensació que en qüestions de normativa es comença de bell nou. Fora dels àmbits filològics, en el millor dels casos es visualitza un salt que ens portaria des de la signatura de les *Normes de Castelló* l'any 1932 a la recent activació del nou ens de referència normativa. Això, però, constitueix una simplificació infundada, ja que mentrestant els escriptors valencians han anat conformant una varietat formal que ha bastit un immens edifici cultural.

18 Atès que a dia d'avui roman vigent el Reial Decret 3118/1976 que reconeix l'autoritat normativitzadora de la llengua catalana a l'IEC, considerem que fóra convenient que s'elaborés un estudi jurídic aprofundit que donés resposta a aquesta dissonància.

adequada hauria assolit un consens molt important al voltant d'una institució, l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, correlat natural al País Valencià de l'autoritat normativa que en territori insular es dona a la Universitat de les Illes Balears.

Després d'un *impasse* de tres anys (1998–2001), l'AVL ha començat a funcionar. No cal dir que una perspectiva temporal tan minsa no permet avaluar sòlidament el capteniment lingüístic que impulsarà. Tanmateix, hi ha algunes constants que dibuixen una orientació decididament localista. Unes actuacions lingüístiques en clara sintonia amb l'aposta cultural diàfanament tribalitzant impulsada de manera obsessiva pel poder polític. Arribat en aquest punt, és imprescindible recordar que el dictamen del Consell Valencià de Cultura insistia en la necessitat peremptòria d'excloure la llengua de l'àmbit de la controvèrsia partidista. Però temem no equivocar-nos si afirmem que la tasca dels acadèmics, malgrat la voluntat explicitada si més no pels procedents del sector universitari, s'ha vist constantment mediatitzada per ingerències polítiques inadmissibles. D'una altra manera no ens veiem amb cor d'entendre algunes decisions preses. Vegem-ho.

L'any 2002 ha suposat l'estrena prescriptiva de l'AVL. La important contestació a les decisions preses d'una bona part dels agents culturals implicats és un símptoma inequívoc de l'inici d'un procés que hom no s'atreveria a qualificar precisament de consens. Segons la nostra opinió, després d'una primera etapa interna de transacció lingüísticoideològica, la institució (o potser millor, els seus membres) no ha sabut resistir-se a la temptació d'escenificar la tasca escamesa. De manera que en la reunió plenària de 25 de març s'aprova el referent normatiu del valencià (Resolució 10/2002, de 4 d'abril de 2002). El document presentat, de tres fulls escassos, recorda que per tal de “determinar la normativa oficial del valencià en tots els seus aspectes”, l'AVL ha començat a elaborar una Gramàtica valenciana i un Diccionari valencià. Mentre aquests projectes es porten a terme, “l'Acadèmia Valenciana de la Llengua acorda aprovar com a referent normatiu oficial del valencià, a tots els efectes, el conjunt de criteris ortogràfics, gramaticals i lèxics usats en els texts i documents oficials de la Conselleria de la Generalitat Valenciana responsable de l'aplicació i desplegament de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià des de l'aprovació d'esta llei (1983) fins a la data d'adopció d'este acord”. Abans, però, d'aquesta sanció atorga caràcter d'oficials “a fi de prioritzar i recuperar solucions lingüístiques genuïnes”: a) uns usos gràfics: *arrancar*, *avançar*, *llançar*, *traure*, *redó*, *bàlsem*, *cànter*, *orde*, *murta* i *cartó*; b) unes característiques morfològiques i sintàctiques: plurals en *-s* de paraules acabades en *-sc*, *-st* i *-xt*; els demostratius sim-

ples; les formes verbals incoatives en *-isc/-ix*; els imperfets de subjuntiu en *-ara, -era, -ira*; els infinitius *tindre, vindre, valdre*; els participis verbals en *-it*; la distinció de *per* i *per a* davant d'infinitiu; la distinció entre *al* + infinitiu i *en* + infinitiu; i la concordança del participi passat; i c) uns usos lèxics i fraseològics valencians: *defendre, faena, trellat, calfar, torcar, servici, castic, espenta, verdader, rogle, roïn, oroneta, roí, despús-demà*; també s'obri les portes al lèxic comarcal: *bonegar, encanar-se, ans, rua, bellugar-se, brull, moixó*. Amb la forma *etc*, en cada apartat, no es tanca la possibilitat de noves incorporacions. Deixeu-nos dir, d'entrada, que aquesta primera marrada voldríem atribuir-la a la precipitació: la interpretació del paràgraf genèric, on s'atorgava caràcter normatiu a tots els usos institucionals des del 1983, era suficient ja que deixava en les mans dels usuaris l'elecció de les formes lingüístiques que la gramatografia valenciana havia promocionat. Tanmateix, la insistència a *oficialitzar* tot un seguit de qüestions gràfiques, morfosintàctiques i lèxiques, la majoria de les quals ja estaven reconegudes normativament, ens alerta sobre els criteris de prioritat que la gramàtica i el diccionari anunciats poden recollir.

És clar que aquí no acaba la cosa. Aquest primer “acord normatiu” de l'AVL, convenientment instrumentalitzat, servirà immediatament de coartada per justificar i avançar en la promoció d'un model referencial institucional que es gira d'esquena a l'emprat majoritàriament pel món editorial, l'ensenyament i els mitjans de comunicació. És aquí on la fase dels processos d'estandardització anomenada *vehiculació* pren un protagonisme essencial. Així, el conseller de Cultura, Educació i Ciència insta el Consell a “adoptar i fer pròpies com a oficials” les solucions lingüístiques abans esmentades (DOGV de 26 d'abril de 2002). Abans de l'aprovació, el conseller M. Tarancón ja havia sol·licitat a l'AVL un dictamen lingüístic que ampliés les solucions proposades. Sens dubte, el rebombori que va aixecar la interpretació excloent promoguda des del govern valencià va fer extremar la cautela dels acadèmics. De manera que en la reunió plenària del 20 de maig (Resolució 12/2002, de 31 de maig) el document elaborat en resposta a la consulta feta per Tarancón mostra una cura especial a explicar-ne unes orientacions interpretatives:

1. El concepte de normativa, complementari al de varietat, no anul·la les distincions d'ús institucional i personal, d'ús col·loquial i estàndard de la llengua. Així, *admetre un mot no vol dir que se'l considere l'únic vàlid per a qualsevol ús i situació comunicativa*.
2. La noció de genú (propri o particular), complementària de la de general, no ha de fer predominar els elements geogràfics per damunt dels socials, els estilístics, els històrics, els pragmàtics o els idiolectals. Així, *admetre que una paraula o un fet gramati-*

cal és valencià genuí no vol dir que ho haja estat sempre, ni que ho siga de totes les comarques valencianes, ni que no ho siga en altres territoris del sistema lingüístic.

3. La noció de paraula o de fet gramatical no és separable del context ni de l'ús. Així, *admetre una paraula o un fet gramatical no explica res sobre les seues accepcions, la seua vitalitat i les seues restriccions dins l'ús de la llengua.*
4. La noció de valencià aplicada a les paraules o fets gramaticals no nega la diversitat social i territorial valenciana. L'AVL no pot, amb les seues decisions, excloure usos de parts del territori valencià. Així, *tota dualitat o multiplicitat de paraules i usos lingüístics no és normativa sinó pragmàtica, i destinada a evolucionar o a simplificar-se diacrònicament.*¹⁹

Amb aquestes precisions, l'AVL incorpora programàticament bona part dels retrets que el primer episodi normatiu va ocasionar-li. Però, a parer nostre, tornar a reincidir en l'error d'ampliar l'exemplificació de la primera resolució tot i mantenir-ne el garbuix d'ambigüitats i d'incongruències metodològiques. Sens dubte, la millor opció hauria estat defugir tota decisió especialment rellevant fins a assolir un grau d'elaboració (i de consens) òptim.

I tanmateix, si se'ns permet una metàfora inspirada en la tan *genuïna* pirotècnia valenciana, la traca final (final d'any, s'entén...) encara havia de sonar. Efectivament, l'AVL, en un intent d'anar millorant les propostes aprovades en les resolucions acabades d'esmentar, en la reunió plenària del dia 9 de desembre aprova el document "Orientacions i suggeriments per a l'elaboració de materials curriculars escrits en valencià". Amb aquesta nova atzagaiada la institució entra de ple en un fangar de descrèdit l'eixida del qual hom preveu problemàtica.

El document en qüestió reprèn la nòmina de doblats que es deriva de la primera incursió oficialitzadora en els àmbits ortogràfic, gramatical i lèxic i en proposa una distribució per nivells educatius. Així, sota un embolcall teòric que addueix una fonamentació en l'evolució psicofisiològica de l'alumnat, la tipologia textual i la diversitat situacional, es presenta un itinerari curricular d'incorporació de trets lingüístics en la competència comunicativa de l'alumnat del tot impugnables. Vaja per endavant que som conscients que assolir amb èxit una tasca d'aquesta magnitud és realment complicat: en situacions de minorització lingüística, una traça habitual de les dissonàncies funcionals és la confusió i la inseguretats a l'hora de donar resposta a l'adequació sociopràgmàtica. Ara bé, la proposta que ens ocupa ja eixia llastada des de la mateixa gestació:

¹⁹ Les cursives són nostres.

- a) Recupera un inventari de trets lingüístics que, tal com s'ha dit, mostra dèficits evidents (variants formals irrelevantes, col·loquialismes, etc.).
- b) La distribució per nivells, a més de ser arbitrària, no és el millor camí per assolir la competència comunicativa desitjada. És evident que l'alumnat ha d'anar incorporant-se al sistema educatiu des de la realitat lingüística més immediata. Això, però, no exclou que la compleció del repertori formal s'iniciï gradualment des del primer contacte escolar. La gestió lingüística adequada de la multiplicitat de situacions comunicatives a què es veuen abocades les persones implica un procés d'aprenentatge ben pausat, amb una aprehensió clara i progressiva dels correlats lingüístics associats a cada punt del paràmetre de funcionalitat.
- c) L'establiment dimensionat del contínuum *llengua oral–llengua escrita* no ha rebut el tractament estandarditzador exigible. Estem convençuts que la seua consideració reorientaria satisfactoriament el debat.

Aquesta col·lisió amb els mons acadèmic, educatiu i editorial era ben previsible. Els agents esmentats, protagonistes destacats en la lluita per la dignificació de la llengua, amb la reubicació funcional de solucions lingüístiques albirada han vist impugnats un capteniment lingüístic que ha pres suport en la gramatografia valenciana més influent i consolidat pels usos contemporanis de la major part d'escriptors. A propòsit d'això, la referència a la "normativització consolidada" a què al·ludeix la Llei de Creació de l'AVL se'ns mostra com un veritable sarcasme. A més, en el marc d'un intervencionisme pervers des del poder, les recomanacions de l'AVL han estat percebudes com un eufemisme que mena directament a la censura. No de bades, el tarannà inquisitorial dels actuals governants s'ha manifestat amb una obstinació patològica. A hores d'ara, si l'AVL no replanteja directrius fonamentals i no assumeix desacomplexadament l'autonomia que preveia el Consell Valencià de Cultura en el seu dictamen, molt ens temem que el conflicte lingüístic valencià lluny d'arribar a la seua fi prenga una nova embranzida.

4 Conclusions

Tot i l'absència d'anàlisis demolingüístiques de conjunt i actualitzades, la informació empírica que es desprèn d'un bon grapat de recerques sectorials sobre la salut social de la llengua catalana al País Valencià no deixa ombra de dubte: les diagnòsics van des d'una situació de precarietat elevadíssima a la constatació dramàtica de fases avançades d'interrupció de la transmissió lingüística intergeneracional. L'assumpció d'aquesta fragilitat i el conven-

ciment de la peremptorietat d'establir mecanismes normalitzadors han estat, sens dubte, factors importants, que han determinat la implicació en aquesta operació (pretesament) col·lectiva de *pacte lingüístic* dels sectors fermament compromesos en el redreçament lingüístic. Deixant de banda les més que previsibles motivacions electorals dels principals valedors de la proposta, s'ha volgut veure la creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua com una taula de salvació. Ara bé, el crèdit que s'ha donat a la institució no ha de ser il·limitat: la confiança s'ha de guanyar mitjançant una actuació solvent. Hem de ser conscients que en situacions de minorització lingüística, els fenòmens de substitució són especialment sensibles a les intervencions proposades. Dit d'una altra manera, el marge d'error polític que es pot permetre la gestió d'un ecosistema lingüístic com el valencià és mínim. Si es vol evitar una crisi (potser definitiva), s'ha de filar molt prim a l'hora de definir la direccionalitat adequada del procés de planificació lingüística.

Pel que s'ha vist fins ara, és obvi que la proposta de l'AVL no suposa una codificació *ex novo*, però l'actuació realitzada manifesta una clara voluntat d'actuar independentment. Aquest tarannà creiem veure'l reflectit en la caracterització del perfil de l'AVL proposat pel Consell Valencià de Cultura: "L'ens podrà tenir relacions horitzontals amb les diverses entitats normatives de les altres llengües de l'Estat." En aquest sentit, voldríem destacar que l'*horitzontalitat* de les relacions hauria d'implacar una coordinació efectiva amb les altres institucions de l'àmbit lingüístic catalanòfon amb la mateixa comesa. Una imprescindible cooperació com la que reivindicava Sanchis Guarner en la doctrina coneguda com a *policentrisme convergent* i que ara mateix és nul·la. Alhora, és important recordar que el procés d'estandardització no s'acaba en la codificació: cal una vehiculació de la norma i una cultivació (una expansió funcional). A propòsit d'aquesta asseveració, és oportú reprendre les consideracions fetes en relació amb el capteniment del govern valencià, d'una banda, obsessivament insistent en la creació d'un àmbit referencial profundament tribal i excloent de qualsevol adscripció a una àrea lingüísticocultural més àmplia, i, de l'altra, de profunda inhibició a l'hora de liderar un procés d'extensió de l'ús.

En aquestes condicions, és relativament fàcil endevinar el perfil de les funcions que potenciarà aquesta presumpta varietat estàndard:

- a) La funció *unificadora* intentarà establir un vincle simbólicoafectiu entre els parlants administrativament valencians. El marc estricte de referència lingüísticocultural serà, doncs, la comunitat autònoma.

- b) La funció *separatista* veurem fins a quin punt és capaç, en un context de minorització, de garantir un funcionament autònom que evite la interferència del castellà. Això sí: de manera programàtica procurarà mantenir una clara distància amb el català oriental central. Ara mateix aquesta individuació és evident en la mesura que s'ideologitza qualsevol diferència intralingüística, per petita (o xicoteta) que siga.
- c) Finalment, ens temem que la funció que té un futur més magre serà la de *prestigi*, atès que l'aposta lingüística de les elits al poder manté un rànquing de prioritats clarament favorable al castellà.

Amb aquest panorama de renúncia als avantatges de circular en un mercat comunicatiu més ample (de fet, el mateix mercat no acceptaria un producte hiperdiferenciat), de potenciació dels aspectes simbòlics en detriment dels instrumentals, ens sembla que s'imposa un debat social sense subterfugis a propòsit d'un horitzó perfectament versemblant: la deriva cap a una codificació *exonormativa autònoma* (Stewart, 1968).²⁰ Aquest tipus de codificació es correspondria a la categoria de *llengua per elaboració* (*Ausbausprache*) de H. Kloss (1967). Es tracta de varietats que assoleixen la consideració de fets lingüístics independents com a resultat d'una evolució controlada, socioculturalment determinada. Podríem dir que mentre que la catalogació de les *llengües per distància* ens remet al criteri lingüístic que avaluarà l'*homogeneïtat estructural* de les varietats implicades en una hipotètica segmentació, en el cas de les llengües per elaboració ens menaria més aviat a la consideració de factors sociològics, com el controvertit criteri de la *consciència dels parlants*. El triomf del posicionament *isolacionista* gallec, malgrat les importants diferències que planteja respecte al cas valencià (Pradilla, 2003), esdevé un referent a no perdre de vista.

En aquestes alçades del camí, cal exigir a l'AVL que explicite clarament, sense ambigüitats confusionàries, quina autonomia codificadora avala: l'*endonormativa* o l'*exonormativa*. Altrament dit, si el seu horitzó és seguir el model de cooperació de la llengua neerlandesa o el de l'elaboració gallega. La ciutadania té dret a saber cap a on es vol anar: no en va la resolució de l'enigma de la planificació del corpus mediatitzarà l'assoliment d'un estatus de plenitud funcional.

20 Parlariem de codificació *endonormativa* en el cas de les varietats lingüístiques els usuaris de les quals es reconeixen com a part d'un espai lingüístic més ample (grup matriu) al qual es (re)incorporen i adopten les seues pautes normatives. L'*exonormativa*, en canvi, faria referència a la codificació de varietats en què, tot i que genèticament formen part d'un espai lingüístic més ample, es rebutgen les pautes normatives del grup matriu.

Bibliografia

- Aracil, Lluís Vicent (1982): *Papers de sociolingüística*, Barcelona: La Magrana.
- Bello, Vicent (1988): *La pesta blava*, València: Tres i Quatre.
- Boix, Emili / Vila, Xavier (1998): *Sociolingüística de la llengua catalana*, Barcelona: Ariel.
- Borràs, Joan Ramon (1982): *Les Normes de l'Acadèmia. Anàlisi d'una aberració*, València: Tres i Quatre.
- Burguera, Francesc de Paula (1991): *És més senzill encara: diguen-li Espanya*, València: Tres i Quatre.
- Calaforra, Guillem (1994): “La ‘unitat de la llengua catalana’ com a fet científic i *argumentum ex auctoritate*: revisió crítica”, *Zeitschrift für Katalanistik* 7, 37–56.
- Colomer, Agustí *et alii* (1988): *Document 88. Destinat (sobretot) a nacionalistes*, València: Tres i Quatre.
- Colón, Germà (1982): “Les Normes de Castelló i unes consideracions ortogràfiques”, dins *Homenatge a Pompeu Fabra. Acte inaugural del curs 1982-83*, Barcelona: Universitat de Barcelona, 41–52.
- (1995): “En l'horitzó blau: reductivisme lexicogràfic valencià”, dins *Estudis de lingüística i filologia oferts a Antoni M. Badia i Margarit*, I, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 201–220.
- Fishman, Joshua (2001): “L'agenda de l'estatus en la planificació del corpus”, dins Mollà, Toni (ed.): *Llengua i identitat*, Alzira: Bromera, 265–277.
- Ferrando, Antoni (1980): *Consciència idiomàtica i nacional dels valencians*, València: Universitat de València.
- (1984): “La dialèctica unitat/diversitat a la història de la llengua catalana”, dins *Els Països Catalans: un debat obert*, València: Tres i Quatre, 139–162.
- (1991): “Les perspectives de normalització lingüística al País Valencià”, dins Martí, Joan (ed.): *Processos de normalització lingüística: l'extensió d'ús social i la normativització*, Barcelona: Columna, 103–137.
- (1997): “Del nom de la llengua, encara”, *L'Avenç* 214, 22–25.
- Guia Conca, Aitana (2001): *La llengua negociada*, València: Tres i Quatre.

- Haugen, Einar (1966): *Language conflict and language planning. The case of Modern Norwegian*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- (1967): “Language planning, theory and practice”. [Citem per la rep. a Haugen (1972); datem per Haugen 1983].
- Kloss, Heinz (1967): “‘Abstand’ languages and ‘Ausbau’ languages”, *Anthropological Linguistics* 9:7, 29–41.
- (1968): “Notes concerning a language-nation typology”, dins Fishman, Joshua / Ferguson, Charles A. / Das Gupta, J. (eds.): *Language problems of developing nations*, New York: John Wiley and Sons, 69–86.
- Lamuela, Xavier (1994): *Estandardització i establiment de les llengües*, Barcelona: Edicions 62.
- Lanuza, Chimo (1994): *Valencià ¿llengua o dialecte?*, València: Lo Rat Penat.
- Marqués, Vicent (1974): *País perplex. Notes sobre la ideologia valenciana*, València: Tres i Quatre.
- Mollà, Damià / Mira, Eduard (1986): *De impura natione*, València: Tres i Quatre.
- Mollà, Toni (1992): “La política lingüística al País Valencià”, dins Marí, Isidor (coord.): *La llengua als Països Catalans*, Barcelona: Publicacions de la Fundació Jaume Bofill, 29–48.
- Ninyoles, Rafael L. (1969): *Conflicte lingüístic valencià*, València: Tres i Quatre.
- (1971): *Idioma i prejudici*, Palma de Mallorca: Editorial Moll.
- (1972): *Idioma y poder social*, Madrid: Técno.
- Pérez Moragon, Francesc (1982a): *L’Acadèmia de Cultura Valenciana. Història d’una aberració*, València: Tres i Quatre.
- (1982b): *Les Normes de Castelló*, València: Tres i Quatre.
- Pitarch, Vicent (1994): *Parlar i (con)viure al País Valencià*, Barcelona: Publicacions de l’Abadia de Montserrat.
- (1996): *Control lingüístic o caos*, Alzira: Bromera.
- Polanco, Lluís (1995): “El llenguatge: una xarxa de normes”, *Mètode* 12, 25–28.
- Pradilla, Miquel Àngel (1995): “Varietat estàndard i varietat geogràfica: actituds lingüístiques i ensenyament en el tortosí de les dues bandes de la frontera político-administrativa entre el País Valencià i el Principat de Catalunya”, dins *Jornades sobre Llengua i Ensenyament*, I, Barcelona: Servei de Publicacions de la UAB, 175–184.

- (1997): “El paper de les comarques del nord del País Valencià en el procés d'estandardització”, *Revista de Catalunya* 115, 49–63.
- (2002): “La política lingüística contemporània al País Valencià”, *Treballs de Sociolingüística Catalana* 16 (monogràfic dedicat al País Valencià coordinat per M. À. Pradilla), 101–119.
- (2003): “El gallec: un cas d'individuació lingüística en un context de minorització”, dins Pradilla, Miquel Àngel (ed.): *Identitat lingüística i estandardització*, Tarragona: Cossetània, 135–165.
- (2004): *El laberint valencià. Apunts per a una sociolingüística del conflicte*, Benicarló: Onada Edicions.
- Saragossà, Abelard (1998): *Passat, present i futur de les Normes Ortogràfiques de Castelló (1932). Dades i reflexions per a una valencianització de la nostra societat*, València: Saó.
- Simbor, Vicent (1992): “La proposta gramatical del P. Lluís Fullana i Mira (1871–1948)”, *Caplletra* 12, 33–58.